

NKE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT

ELEMZÉSEK – 2013/10

1581 Budapest Pf. 15 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58 e-mail: svkk@uni-nke.hu
ISSN 2063-4862

A gazdasági válság hatása Magyarország és egyes szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére II.¹

Vitathatatlan tény, hogy az euró-atlanti térség államainak védelmi szféráját a következő években a forráshiány, egyidejűleg pedig a modernizációs kényszerek és a művelési képességfejlesztés egyre nyomasztóbb igénye fogja jellemezni. Miközben a következő évtizedekben a globális stratégiai környezetben a világ erőközpontja az észak-atlanti térségből fokozatosan a csendes-óceáni térség felé tolódik el – amennyiben a jelenleg tapasztalható trendek fennmaradnak –, Európa államainak azzal kell szembenézniük, hogy relatíve csökkenő gazdasági, politikai és katonai befolyással bírnak a globális folyamatokra és az Európától távoli régiók eseményeire. Ezt a folyamatot gyorsította a 2008 óta az észak-atlanti térség államait különösen keményen sújtó pénzügyi és gazdasági válság, a védelempolitika terén pedig súlyosbították az európai államok (kényszerűen) csökkenő geostratégiai ambíciói, a sok esetben két évtizede csak halogatott képességfejlesztés és haderő-modernizáció, valamint az elmúlt évtized megterhelő válságkezelő műveletei, amelyek „stratégiai fáradtságot”² eredményeztek az európai államok többségénél. Az elemzés – egy négy részes sorozat második részeként – azt mutatja be példákkal illusztrálva, hogy a védelmi költségvetés-csökkentésre hogyan reagáltak Európa államai, milyen „válságkezelő lépésekkel” igyekeztek ellensúlyozni a forrásszűkösséget.

A védelmi költségvetés-csökkentés hatása a NATO európai tagállamainak védelmi képességeire

A jelenleg látható trendek és az európai államok stratégiai tervezési folyamatai alapján reálisan azzal számolhatunk, hogy a NATO a következő évtizedben fokozódó forráshiánnyal és a tagállamok csökkenő védelmi költségvetésével lesz kénytelen szembenézni. Az elmúlt 3-4 évben végrehajtott, a védelmi szférát sújtó jelentős forráselvonás célja minden esetben az volt, hogy a tagállamok képesek legyenek kiegyensúlyozni költségvetésüket, és csökkenteni államadósságukat – tehát nem a globális biztonsági környezetben tapasztalható fenyegetések eltűnése. A csökkentés ráadásul érdemi szövetségi szintű koordináció nélkül történt, a nemzeti haderők sajátos preferenciái és lehetőségei mentén – ezért a szakértők mind a NATO,³ mind az Európai Unió részéről⁴ arra figyelmeztetnek, hogy tagállamaik rövid időn belül kritikus katonai képességeket veszítenek el. Emellett a líbiai válságkezelés tapasztalatai arra is figyelmeztettek, hogy a katonai képességek mellett a politikai akarat hiánya is megnehezítheti az eredményes/hatékony fellépést.

Az európai államok elmúlt években megkezdett „védelmi reformjai” döntően költségcsökkentést, haderőcsökkentést, egyes haditechnikai eszközrendszerek (akár fegyvernemi szintű) részleges vagy teljes felszámolását, beszerzési és modernizációs programok elhalasztását, elnyújtását jelentették. (Egyes kiemelt államok védelmi reformjainak áttekintését lásd

¹ A tanulmány az ÁROP-1.1.19-2012-2012-0001 kódjelű, „Hatásvizsgálatok és a kormányzati stratégiai irányítás rendszere egyes ágazati dokumentumainak elkészítése, valamint alkalmazási gyakorlatának támogatása a Honvédelmi Minisztériumban” elnevezésű projekt részeként készült „A nemzetközi gazdasági folyamatok hatásainak vizsgálata a tárca stratégiai tervezésének tükrében, valamint lehetőségek kidolgozása a negatív hatások ellensúlyozására” tárgykörben.

² A szakirodalomban és a NATO válságkezelő műveleteit értékelő szakértői és politikai kommentárokban egyaránt megjelennek a stratégiai / műveleti fáradtságra (strategic / mission fatigue) utaló észrevételek. Lásd például: Trine Flockhart: *After the Strategic Concept. Towards a NATO Version 3.0* DIIS Report, 2011/6. p. 15. Elérhető: http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2011/RP2011-06-NATO-After-Strategic-Concept_web.pdf Letöltve: 2013. 03. 10.

³ Lásd: F. Stephen Larrabee, Stuart E. Johnson, Peter A. Wilson et al.: *NATO and the Challenges of Austerity*. RAND, 2012. Elérhető: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2012/RAND_MG1196.pdf Letöltve: 2013. 03. 20.

⁴ Lásd: James Rogers, Andrea Gilli: *Enabling the Future. European Military Capabilities 2013-2025: Challenges and Avenues*. EU ISS, 2013. Elérhető: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Report_16.pdf Letöltve: 2013. 05. 05.

lejjebb.) A mennyiségi csökkentésnek azonban kétségtelenül minőségi – hadműveletek végrehajtási képességét alapvetően meghatározó – következményei is lesznek, mint például:

- A válságkezelő műveletekben telepíthető európai szárazföldi erők lényegesen kisebbek – dandár és zászlóalj erejű harccsoportok, nem pedig hadtest és hadosztály erejű erők – lesznek.
- Tekintettel arra, hogy az Egyesült Államok deklarálta kisebb szerepet kíván vállalni Európa és a szomszédos régiók biztonságának fenntartásában és az itt kialakuló válságok kezelésében, nagyobb teher hárul majd az európai államokra, melyek telepíthető műveleti képességei adott esetben erős korlátokkal szembesülhetnek. Amennyiben a brit és francia erőket egy a Földközi-tenger medencéjében kialakult válság köti le, nem lesz elegendő szabad katonai kapacitás arra, hogy egy párhuzamos műveletet hajtsanak végre az európai erők Afrika Szarvánál, a Perzsa-öböl térségében, vagy Afrikában – és ez fordítva is igaz.
- A korábban is említett „stratégiai fáradtság” következtében nem valószínű, hogy az európai erők egyhamar hajlandóak vagy képesek lennének egy olyan nagyarányú, elhúzódo stabilizációs / felkelés elleni műveletben részt venni, mint Afganisztánban, vagy több dandár erőt telepíteni valamely békefenntartó vagy békekikényszerítő műveletbe.

A folyamatok mélyére tekintve és a stratégiai távlatban valószínűsíthető következmények tekintetében azonban ennél átfogóbb következtetéseket is megfogalmazhatunk – amint azt az EU Stratégiai Kutatóintézetének munkatársai is tették. Kétségtelen, hogy Európa államai az elmúlt húsz évben komoly eredményeket értek el haderők fejlesztése terén,⁵ viszont továbbra is megoldatlan strukturális problémák akadályozzák a védelmi szféra hatékony működését és a katonai képességek egységes fejlesztését.⁶

Először is, alapvető aránytalanság mutatkozik a személyi kiadásokra fordított források terén (mint az korábban is láthattuk): az európai haderők átlagosan védelmi kiadásai 55 százalékát fordítják bérekre, juttatásokra és nyugdíjakra, míg ez az arány az Egyesült Államokban mintegy 30%.

Másodszor, az európai haderőkben bizonyos – ilyen formában nem szükséges – képességek túlzottan nagy arányban vannak jelen, miközben más – nélkülözhetetlen – képességek többnyire vagy teljes egészében hiányoznak: az európai fegyveres erők a szükségesnél jóval nagyobb számban rendelkeznek harmadik és negyedik generációs vadászpilóta gépekkel és páncélozott harcjárművekkel, nem beszélve a közel 5000 nehéz harckocsiról. Ehhez képest hiányokat látunk a stratégiai tengeri és légi szállítási képesség, a harcászati szállító gépek, a légi utántöltés, a katonai egészségügyi ellátás, a vezetés-irányítási és kommunikációs, valamint hírszerző, felderítési, megfigyelési, célmegjelölő képességek, vagy a precíziós lőszerterén.

Harmadszor, az európai hadiipar továbbra is erősen fragmentált mint a keresleti, mind a kínálati oldalon: 2006 és 2010 között a többnemzeti együttműködésben végrehajtott beszerzések soha nem tudták meghaladni az összesített védelmi kiadások 26 százalékát. Éppen ellenkezőleg: több esetben, amikor közös képességfejlesztés történt, a nem megfelelően előkészített folyamat vagy valamely fél következtelen magatartása miatt a költségek növekedtek, a teljesítés csúszott, vagy technológiai problémák merültek fel. A sokszoros termelői kapacitás kiemelkedő a hajógyártás és a szárazföldi páncélosok gyártása terén.

Negyedszer, a kutatás-fejlesztésre fordított források Európában erősen korlátozottak – sőt a válság hatására ismét csökkenni kezdtek. 2006-2010 között a kutatás-fejlesztésre fordított források aránya ötről négy százalékra csökkent – amelyen belül a többnemzeti keretben zajló fejlesztések aránya 26 százalékról 19 százalékra csökkent.

⁵ A legtöbb állam áttért az önkéntességen alapuló professzionális haderőmodellre, és jelentősen csökkentette a fegyveres erők létszámát; előrelépés történt a hidegháborús haditechnikai eszközök lecserélése és a haderők átfegyverzése, technológiai modernizálása terén; átalakult a katonai gondolkodás a haderő-alkalmazás elveit és gyakorlatát illetően, kialakítva az összhaderőnemi válságkezelő és stabilizációs műveletek doktrínáit, a különleges műveleti erők alkalmazása és a felkelés ellenes műveletek tekintetében egyaránt.

⁶ Rogers, Gilli: pp. 5-12.

Végül, de nem utolsó sorban, a nemzeti haderők közötti együttműködésből eredő koordináció és integráció összességében erősen korlátozott minden téren a kutatás-fejlesztéstől a beszerzésen át, a logisztikától a haderőtervezésig. Ennek oka a nemzeti szuverenitáshoz kapcsolódó különböző félelmek (hadiipari kapacitások, munkahelyek védelme, nemzeti műveleti cselekvőképesség függetlenségének megőrzése), a kellő politikai támogatás hiánya, a megfelelő jogi keretek hiánya és a bürokratikus ügyintézés lassúsága.

Így a következő években a prognosztizált forráshiány mellett a strukturális problémák fennmaradása esetén az elmúlt évtizedben a műveleti szerepvállalás bővülése és a műveleti tempó fokozódása következtében jelentős mértékben fejlesztett műveleti képességek is hanyatlásnak indulhatnak, aminek következményei az alábbiak lehetnek:

- **3-5 éven belül „bonszaj-hadseregek” alakulnak ki:** a korábbi haderők létszámukban, struktúrájukban és így képességeiket illetően is csökkennek. A nagyobb államok – Franciaország, Németország, Nagy-Britannia – képesek lehetnek valamilyen formában fenntartani teljes spektrumú haderőiket, de csak olyan áron, hogy azok telepíthetősége és / vagy fenntarthatósága csökkenni fog. A kisebb államok esetében teljes képességcsoportok tűnhetnek el, és ennek következtében nem csupán a nemzeti haderők képességspektrumában lesznek „lyukak”, hanem a szövetségi együttműködésben tervezett összhaderőnemi műveletek végrehajtása is nehezebbé válik, mert megnő a távolság az egyes nemzeti haderők között.
- **5-8 éven belül megkezdődik a védelmi ipar Európán belüli hanyatlása:** ha a jelenlegi finanszírozási trendek fennmaradnak, nem valószínűsíthető, hogy az európai államok rövid időn belül nagyarányú védelmi ipari / haditechnikai reformprogramokba kezdenek, ezért – mint azt több példa is mutatja a következő alfejezetben – a versenyképes európai hadiipari vállalatok igyekeznek majd megjelenni az Európán kívüli piacokon. Ez egyértelműen az Európán kívüli szereplőktől való függőséget fogja növelni.
- **8-12 éven belül Európa elveszítheti az a technológiai előnyt, amit ma még a fejlődő országokkal szemben többé-kevésbé őriz:** a kutatás-fejlesztési források csökkenésével fokozatosan leépül az európai védelmi ipari kapacitás egy része, míg a fennmaradó rész nem biztos, hogy meg tudja őrizni a kontinens „stratégiai autonómiát” a haditechnikai eszközök kifejlesztése és beszerzése terén.

E folyamatoknak az európai államok műveleti képességeire gyakorolt hatását az amerikai RAND kutatóintézet a NATO vonatkozásában öt elképzelhető műveleti forgatókönyv alapján a következőképpen értékelte:⁷

- **A NATO kollektív védelmi feladatai:**
 - o A Washingtoni Szerződés 5. cikkelye értelmében végrehajtott területvédelmi művelet során – a Balti államok, Lengyelország és Románia által továbbra is érzékelt potenciális, legalább tíz év távlatában jelentkező hagyományos orosz katonai fenyegetést tekintve – Kelet-Közép-Európa államai az európai szövetséges erők támogatásával, illetve súlyos válság esetén további amerikai erőknek (például a Perzsa-öböl térségéből) Európába telepítésével lennének képesek megoldani. Bár a Balti államoknak nem lesz jelentős önvédelmi képessége, Lengyelország a kontinens egyik legerősebb nehéz szárazföldi erejét igyekszik megőrizni a következő évtizedben is (lásd lejjebb). Az európai NATO-tagállamok közül gyorsan mozgósítható, komoly katonai erővel Németország, Franciaország és Nagy-Britannia rendelkezik majd, amelyeket az Európában állomásozó amerikai szárazföldi, tengerészeti és légi erők egységei egészítenének ki. A RAND elemzőinek értékelése szerint összességében ez a katonai erő elégséges ahhoz, hogy elretentessen valamely agressziót – kiegészítve azzal, hogy hagyományos műveletek végrehajtásához Oroszországnak Ukrajna és / vagy Fehéroroszország együttműködésére is szüksége lenne, illetve hogy bármilyen orosz csapatmozgást az európai erők kellően korán észlelnének.

⁷ Larrabee, Johnson, Wilson et al., pp. 75-92.

- A NATO tagállamai ellen irányuló valamely nem hagyományos fenyegetés – terroristamadás, ballisztikus rakéta-támadás, kibertámadás – ellenében a szövetség hagyományos erőinek kevesebb szerep jutna. A katonai erő szerepe kétséges lenne abból kifolyólag is, hogy a tagállamok között megosztottság tapasztalható a tekintetben, hogy mit tekintenek agressziónak (Franciaország például új Fehér Könyvében egy nagyarányú kibertámadást az ország elleni agresszióknak minősít), és egy támadóval szemben milyen ellenintézkedést / ellentámadást tekint szükségesnek, elfogadhatónak. A RAND elemzői szerint elsősorban a harci támogató-kiszolgáló (például műszaki, vegyivédelmi) erőkre hárulhatnak ilyen támadások esetén feladat – mégpedig a mentesítésben és helyreállításban. Mivel a források csökkentése több esetben ezeknek a képességeknek a gyengítésével jár, különösen a nagyobb NATO-tagállamoknál, ahol a harcoló erőket igyekeznek megóvni, szükséges ezek fenntartása és elérhetővé tétele a szövetségen belül más tagállamok részéről.
- A NATO ellen irányuló nukleáris fenyegetés – az iráni atomprogram és lehetséges további proliferáció a Közel-Keleten – megjelenése esetén egyrészt szükség lesz az európai tagállamok nukleáris elrettentő képességének fenntartására (ami stratégiai cél, de a modernizáció megvalósításáról érdemi döntés még nem született), másrészt meg kell teremteni az európai rakétavédelmi képességeket. Jelenleg és a következő években csak a NATO keretében a térségbe telepített amerikai hadszíntéri rakétavédelmi rendszerre lehet támaszkodni, mert az európai légvédelmi, elhárító, illetve felderítő, megfigyelő, célmegjelölő képességek fejlesztése igen lassan halad.
- **Egy Európával szomszédos térségben kitörő válság kezelésére** közepes méretű válságkezelő művelet végrehajtására nyílna lehetőség. Erre a jelenleg látható védelmi átalakítások nyomán csupán négy ország – Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Németország – lesz képes, amit esetleg spanyol és török erők támogathatnak a válság jellegétől és földrajzi elhelyezkedésétől függően. A négy európai „nagy” körülbelül 3-6 dandárt és a kapcsolódó haditengerészeti és légi erők komponenseket lenne képes telepíteni (bár az automatikus német részvétellel például egy földközi-tengeri művelet esetében a líbiai tapasztalatok alapján szkeptikusak az elemzők). Ugyanakkor a líbiai műveletek tapasztalatai rámutattak azokra a kritikus képességhiányokra, amelyekkel még a legfejlettebb európai haderőknek is számolni kell – bár ezek pótlására vagy megteremtésére a NATO több közös fejlesztésre, beszerzésre épülő programot is indított „okos védelmi” mechanizmusának segítségével.⁸ Összességében a RAND elemzői úgy értékelnek, hogy egy „líbiai típusú” válságkezelő művelet lehet a felső határa annak, hogy az európai tagállamok a Földközi-tenger térségében válságkezelő műveletet folytassanak (bár ez esetben szárazföldi erők telepítésére, alkalmazására nem került sor).
- **Erőkivetítő művelet végrehajtása** egy Európa közvetlen szomszédságánál távolabb fekvő térségbe (például a Perzsa-öbölbe): az európai NATO-tagállamok közül legfeljebb Franciaország és Nagy-Britannia lenne képes arra, hogy maximum egy vagy két dandár erőt telepítsen távoli térségekbe – abban az esetben, ha ott amerikai bázisokra (és például a Perzsa-öböl hadszíntéri rakétavédelmi képességeire) támaszkodhat. Az nem valószínű, hogy akár a francia, akár a brit haditengerészeti erők hajlandóak lennének egy magas fenyegetettségű térségbe települni az erők amerikai oltalmazása nélkül. Európa többi állama ilyen képességekkel nem fog rendelkezni, és a brit és francia képesség is jelentős mértékben függ a felek stratégiai együttműködésének

⁸ Érdemes megjegyezni, hogy az egyik meghatározó programmal, a Szövetségi Felszínellenőrzési Rendszerrel (Allied Ground Surveillance – AGS) kapcsolatban több komoly nehézség is felmerült. Bár 2007-ben (tehát a líbiai műveleteket jóval megelőzően) kezdődtek a tárgyalások a szövetség felszínellenőrzési képességének kialakításáról, a benne foglalt eszközök számát egyre csökkentették, majd 2011-ben Kanada és Dánia is kiszállt a programból, míg a francia fél addig nem kíván forrásokat biztosítani a fejlesztéshez, amíg nem látja igazoltnak a rendszer hatékonyságát és működőképességét megosztott szövetségi képesség formában.

részeként kialakított repülőgép-hordozó fejlesztési program sikerétől (vagy kudarcától).

- **Stratégiai távolságban kisméretű hagyományos erőkkel végrehajtott művelet** (például békefenntartás Afrikában): Várhatóan valamely kalózkodás elleni műveletben való részvételre a francia, brit, német és olasz haditengerészet mellett spanyol, holland és svéd hajóegységek is képesek lesznek (például az Ádeni-öböl térségében). Ugyanakkor a szub-szaharai térségben hagyományos békefenntartó műveletet csak a francia és a brit erők lennének képesek önállóan végrehajtani – dandár erejű légi szállítású erők telepítésével. A többi európai állam csak egy másik keretnemzet által vezetett elhúzó művelet támogatásában vehetne részt.
- **Stratégiai távolságban különleges műveleti erőkkel végrehajtott művelet** (például terrorizmus ellenes vagy felkelés ellenes művelet bárhol a világon): az elmúlt évtizedben számos európai tagállamok tett szert jelentős tapasztalatra a különleges műveleti erők alkalmazása terén, így ma zászlóalj méretű erőkig bezárólag tudnak egyes államok különleges erőket telepíteni akár távoli térségekbe.

Összefoglalva: a következő években az európai NATO-tagállamok arra lehetnek képesek, hogy a klasszikus területvédelmi feladatok ellátása mellett dandár erejű hagyományos erőket telepítsenek válságkezelő műveletekre – melyek földrajzi határa a Földközi-tenger térsége lesz. Ezen túlmenően csak francia és brit erők lesznek képesek önállóan műveleteket vezetni – de ezek is csak bizonyos korlátok között. Az európai államok haditengerészeti erői is jelentős mértékben fognak csökkenni, ezért összességében egy „líbiai típusú” művelet végrehajtása lehet a felső határa az európai képességnek. A különböző térségekben egyidejűleg kirobbanó válságok kezelése pedig akár problémát is okozhat.

Az európai államok reakciói a forrásszűkösségre

A 2008 óta tartó gazdasági válság hatására Európa államai rövid időn belül arra kényszerültek, hogy újragondolják stratégiai elképzeléseiket: a forráshiány megnehezítette a folyamatban lévő műveletek követelményeinek teljesítését, a beszerzési programok végrehajtását, éppúgy, mint a következő évekre vonatkozó tervezést. Hovatovább, a korábbi évek forrásfelhasználásának strukturálisan rögzült alacsony hatékonysága, felhalmozott forráshiányai és egyes programok csúszásai rövid időn belül párosultak a forráscsökkenés kényszerével és stratégiai reformokat kényszerítettek ki.

Ezek a „reformok” a korábban meghatározott stratégiai célkitűzések újraértékelését, módosítását, a végrehajtás módjának átgondolását jelentették, és alapjukat a „kevesebb pénzből kevesebbet” elv képezte. A nemzetgazdaságok eladósodottsága következtében ugyanis a védelmi szektortól elvont források nem tették lehetővé a korábbi nemzetközi ambíciószint fenntartását, így tudatosan döntöttek a kisebb haderőstruktúrák, az alacsonyabb műveleti ambíciók, a személyi állomány számának és az eszközök mennyiségének csökkentése mellett. Annak érdekében, hogy a védelmi költségvetések korábban jelzett csökkenését a gyakorlatban kezelni tudják, az európai államok esetében a reakciók széles skáláját láthattuk annak függvényében, hogy milyen mértékben volt szükség gyors, azonnal megvalósuló megtakarításokra, vagy ezzel szemben volt-e lehetőség átgondolt, közép- és hosszú távra is tervezhető új stratégiai tervek kialakítására.⁹ Rövidtávon a gyorsan végrehajtható intézkedések – így a bérek és juttatások csökkentése –, középtávon a leépítések és a műveleti szerepvállalás csökkentése, hosszú távon pedig a strukturális átalakítások, a haderő-fejlesztési és modernizációs programok átalakítása, visszafogása hozhatja meg a kívánt pénzügyi eredményt, így például:

1) **A személyi juttatások csökkentése:**

Görögországban 2012-ben 14,7 százalékkal csökkentik a fegyveres erők állományának bérét, Spanyolországban 5 százalékkal, míg Nagy-Britanniában befa-gyasztották a béreket és csökkentették a különböző juttatásokat.

⁹ A The Military Balance 2012 és 2013 alapján. IISS: The Military Balance 2012. Routledge, London, 2012. pp. 71-87. IISS: The Military Balance 2013. Routledge, London, 2013. pp. 89-111.

- 2) **Állománycsökkentés:**
- A fegyveres erők civil állományának csökkentése:** Olaszországban 10.000 fővel csökken a civil állomány létszáma 2024-ig; Németországban 75.000-ról 55.000-re csökken a civil beosztások száma, ebből a Védelmi Minisztériumra 1500 fő esik. Nagy-Britannia 28.000 fővel csökkenti a fegyveres erők civil alkalmazottainak számát 2011-2014 között, amelyből 3.000 a Védelmi Minisztériumot terheli majd.
 - Az aktív katonai állomány létszámának csökkentése:** Olaszország 34.000 fővel csökkenti katonáinak létszámát 2024-ig; Franciaország 34.000 fővel csökkenti a haderőt 2019-ig; Németországban a 2011-es 210.000 főről összesen 185.000 főre (ebből 170.000 hivatásos és szerződéses állomány, 12.500 szerződéses önkéntes és 2.500 tartalékos állomány) csökkentik a haderő létszámát. Nagy-Britannia 30 százalékkal, 102.000-ról 82.000-re csökkenti a szárazföldi erők létszámát a következő öt évben.
 - A katonai állomány belső arányainak megváltoztatása:** Olaszországban a 20%-os állománycsökkentés aránya a tiszti, főtiszti állomány körében 30%-os lesz.
- 3) **A műveleti szerepvállalás csökkentése:**
Spanyolország a libanoni ENSZ-művelet keretében állomásozó erőinek 50%-os csökkentéséről döntött 2012 végétől, és felmerült az Afganisztánban állomásozó spanyol erők felgyorsított kivonása is. Franciaország Elefántcsontparton csökkentette ENSZ műveleti részvételét. Görögországban 24,9 százalékkal csökkentik a műveleti kiadásokat.
- 4) **A haditechnikai eszközök számának csökkentése:**
- Egyes haderőnemekre, fegyvernemekre fókuszáltan:** az olasz haditengerészet 26-28 hajóegységet von ki a szolgálatból a következő öt évben, a szárazföldi erők jelentős számú páncélozott harcjárművet és helikoptert; a brit haditengerészet kivonta az HMS Ark Royal repülőgép-hordozót, az HMS Turbulent nukleáris meghajtású tengeralattjárót, valamint három rombolót. Hollandia és Dánia teljes harckocsi-állományuk felszámolásáról döntött, miközben Dánia kivonja a hadrendből tengeralattjáróit és megszünteti szárazföldi légvédelmi egységeit is. Nagy-Britannia Challenger-2 nehéz harckocsijainak 40%-át vonja ki a hadrendből.
 - A haderő teljes spektrumában:** a német fegyveres erők a nehéz haditechnikai eszközök 20-30%-os csökkentésével számolnak.
- 5) **A létesítmények számának csökkentése:**
Olaszországban a katonai bázisok harmadát zárják be a következő években; Németországban 31 bázist. A brit Haditengerészetnél döntés született arról, hogy valamennyi tengeralattjárójukat egyetlen bázison, Faslane-ben állomásoztatják 2017-től.
- 6) **A haditechnikai eszközbeszerzések és modernizációs programok módosítása:**
- Esedékes beszerzésekről szóló döntések elhalasztása:** Németország a teljes Eurofighter flottájának beszerzésére vonatkozó döntést lebegteti további költségvetési döntések függvényében; Nagy-Britannia a – négy Vanguard osztályú, nukleáris robbanófejet hordozó Trident-rakétákkal felszerelt tengeralattjáró formájában fenntartott – nukleáris elrettentő képességének modernizációjára vonatkozó döntést késlelteti addig, amíg a folyamatban lévő átalakítás nyomán stabilizálódik a fegyveres erők helyzete és anyagi háttere. (A Trident Programról legkorábban a következő választások után, 2015 májusában összehívó parlament tárgyalja majd.) Dánia az F-16-os vadászpilótáinak kivonás utáni pótlásáról szóló döntést halasztotta el.
 - A megkötött beszerzési és modernizációs megállapodások végrehajtásának késleltetése/átütemezése:** Spanyolország 15 darab Typhoon repülőgép 2012-2014 között esedékes szállítását 2015-re tolta ki, Franciaország pedig késlelteti Mirage 2000D flottájának modernizációját és a szárazföldi erők modernizációs programjának egyes elemeit.

- c. **A megkötött beszerzési megállapodások mennyiségi csökkentése:** *Olaszország* a 2002-ben a Lockheed Martintól megrendelt 131 darab F-35 repülőgép mennyiségét 90-re csökkentette, 2010-ben pedig a beszerzés alatt álló Eurofighterok számát 121-ről 96-ra. *Nagy-Britannia* a korábban tervezett 22 Chinook helikopter helyett csak 14-et vásárol, a leszállításra kerülő Eurofighter és F-35 Joint Strike Fighter vadászrepülőgépek száma pedig folyamatosan csökken (az Eurofighter esetében a kezdeti 260-ról indulva 1998-ban még 232 darabról volt szó, jelenleg 160-ról; a JFS esetében az eredeti 150 helyett jelenleg 138-ról). *Franciaország* kevesebb új helikoptert, A400M nehéz szállító repülőgépet és harckocsit vásárol.
- d. **A megkötött beszerzési megállapodások felmondása:** *Portugália* 2012-ben törölte a General Dynamics European Land Systemstől korábban rendelt Pandur II páncélozott harcjárművekre vonatkozó megrendelését.
- 7) **A nemzetközi képességfejlesztési programokban való részvétel átalakítása:**
- a. **A részvétel felfüggesztése:** *Portugália* 2012-ben felfüggesztette részvételét az NH90 helikopterfejlesztési programban, egyúttal törölte korábbi, 10 helikopterrel szóló megrendelését.
- b. **A részvétel kibővítése:** *Svédország* és *Norvégia* 24 darab FH-77 BW L52 Archer önjáró tüzérségi eszköz közös fejlesztése által takarított meg 40 millió euró nagyságrendben fejlesztési költségeket.
- 8) **A nemzetközi ambíciószint csökkentése:**
- a. **A fegyveres erők feladatainak körét illetően:** *Németország* esetében tudatos döntés született arról, hogy a haderő lehetséges feladatainak szélesebb körét lehetővé tevő haderőszerkezetet (a feladatok teljes spektrumára), és minél több harcoló képességet őriznek meg.
- b. **Az erők telepíthetőségének földrajzi fókuszát illetően:** *Franciaország* esetében a 2013-as Fehér Könyv Afrika atlanti-óceáni partvidékétől az Indiai-óceán térségéig terjedő övezetet jelölte meg az Európán kívüli francia érdekszférának, a Közel-Keletről újra a Száhel-övezetre helyezve a hangsúlyt a katonai erő lehetséges alkalmazása tekintetében.
- c. **A reagálási képességet illetően:** *Franciaország* a 2008-as műveleti ambíciószintjét – melynek értelmében képesnek kell lennie 30.000 fő egyidejű telepítésére tengerentúli válságkezelő műveletekben, 10.000 főt belföldi műveletre, míg 5.000 főt készenlétben tartva – jelentősen csökkentette. Jelenleg a cél három, kisméretű válságkezelő műveletben való részvétel biztosítása maximum 7.000 fővel, vagy egy nagyméretű harci műveletben való részvétel maximum 15.000 fővel. További cél egy 2.300 fős összhaderőnemi gyorsreagálású (hét napon belül telepíthető) erő kialakítása. *Németország* a válságkezelő műveletekben telepíthető erőket 5.000 fő fenntartható telepítésében határozta meg azzal, hogy a fegyveres erőknek képesnek kell lenniük két szárazföldi és egy tengeri művelet keretnemeként szolgálni. A Haditengerészet maximum 1000 főt, a Légierő egy Összhaderőnemi Légierő Komponens-parancsokságot kíván biztosítani 6 hónap időtartamra, napi 350 bevetés kapacitással. *Nagy-Britannia* 20-30 százalékkal csökkenti műveletekben telepíthető erőinek méretét, és hazatelepíti az eddig *Németországban* állomásoztatott erőit.
- d. **Az erők műveleti fenntarthatóságának idejét illetően:** *Németországban* a széles haderőspektrum megőrzéséért cserébe a válságkezelő műveletekben egyidejűleg telepíthető erők méretét (a korábbi 14.000 helyett maximum 10.000 fő) és fenntarthatóságának időtartamát (maximum hat hónap) is csökkentették.
- 9) **A haderő-szerkezet átalakítása:**
Németországban a műveleti erőket dandár alapon szervezik: a fennmaradó két gépesített hadosztály mindegyike 3-3 dandárból fog állni. Az így kialakított hat dandár felszereltsége hasonló jellegű és erejű lesz, logisztikai, műszaki és felderítő zászlóaljak támogatásával. A dandárok harcoló erejét legalább 2-2 zászlóalj erő fogja biztosítani, az így kialakított „csereszabatos” egységek pedig képesek

lesznek közvetlenül váltani egymást műveletekben. A német haderőben a sorállomány megszüntetésével és így a polgári szolgálatot vállalók „kiesésével” átalakul a tartalékos állomány szerepe is. *Nagy-Britanniában* a szárazföldi erők 20%-os csökkentésének megfelelően öt gyalogsági zászlóalj, két gépesített ezredet, valamint tüzérségi, műszaki és logisztikai egységeket szüntetnek meg. A fennmaradó erők harcoló képességét a „Reagáló Erők” („Reaction Force”) három páncélozott gyalogsági dandárra épülő hadosztálya és a Légierő egy dandárja adja majd, a támogató erőket („Adaptable Force”) reguláris és tartalékos gyalogsági és könnyű gépesített ezredek, összességében 7 könnyű összefegyvernemi dandár erőben. A tartalékos állomány műveleti támogató képességének növelése érdekében a Honi Erők („Territorial Army”) állományát a csökkentésekkel párhuzamosan 30.000 főre növelve megkésztetik.

10) **Teljes haderőmodell-váltás:**

Németország esetében – az európai államokhoz képest viszonylag későn – a gazdasági válság hatására érett meg a politikai döntés a teljes haderőmodell-váltásról és a sorállományú haderő megszüntetéséről (a következményeket lásd feljebb az egyes tényezőknél, illetve a következő alfejezetben). *Olaszországban* a válság előtt történt meg a sorállományú haderőről professzionális haderőre történő átállás, azonban a végrehajtást átalakította a jelentős forráselvonás.

A fentiekén túlmenően a nemzeti hadiipari komplexumok működőképességének, termelési potenciáljának megóvása (és a további gazdasági károk elkerülése) érdekében a haditechnika terén versenyképes termékeket előállítani képes országok – elsősorban a „nagyok”, azaz Franciaország, Nagy-Britannia és Németország – bővíteni kezdték nemzetközi partnereik körét, hogy ezáltal biztosítsák azokat a megrendeléseket és bevételeket, amelyektől a hazai haderőcsökkentések és forrásszűkösség miatt ezek a vállalatok és beszállítók esznek. Ez magában foglalhatta egyes gyártókapacitások külföldre telepítését, külföldi beszállítók bevonását a hazai termelési folyamatokba, vagy akár közös fejlesztés és technológia transzfer-megállapodásokat, annak érdekében, hogy a hazai magasan fejlett technológiai szakértelem fennmaradjon.

A brit BAE Systems például Braziliában nyert el egy hajógyártási megrendelést olyan formában, hogy nyolcból három hajót maga gyárt le Nagy-Britanniában, a további öt hajó gyártásához pedig technológiai támogatást biztosít brazil cégeknek. Hasonlóképpen, a brit kormány és a BAE Systems közös fejlesztésében készülő új Type-26 Global Combat Ship fejlesztési költségeinek megosztása érdekében számos potenciális partnerrel tárgyalásokba bocsátkoztak. A brit flottafejlesztési program egyik elemét, amely négy utántöltő hajó építéséről szól, úgy nyerte el a Daewoo Shipbuilding and Marine Engineering vállalat, hogy a hajókat brit tervek alapján, de Dél-Koreában építik – a hajók számos kulcsfontosságú részét pedig brit beszállítók biztosítják.

A nemzeti hadiipari gyártási potenciál fenntartására jó példa a francia Védelmi Minisztérium azon döntése, hogy 2011-2013 között évi 11 Rafale repülőgépet vesz a Dassault vállalatától, ami lehetővé teszi a gyártósor fenntartását. A britekhez hasonlóan, az együttműködések körének bővítése a francia hadiiparnak is prioritást jelent a válság kitörése óta: a St. Nazaireben működő STX hajógyártat úgy sikerült megmenteni, hogy Oroszországgal kormányközi megállapodást kötöttek négy Mistral osztályú tengeri deszant hajó gyártására – amelyekből kettőt Oroszországban építenek meg.

Ugyanez Németország esetében a fegyverexport korábbi paradigmáinak átértékelésével is járt, így kerülhet sor nehéz haditechnikai eszközök eladására válságrégiókba és emberi jogilag vitatott helyzetben lévő kormányok számára is, amit korábban elvből elutasított a német politikai elit. 2012-ben 270 Leopárd-2A7 harckocsi Szaúd-Arábiának történő értékesítéséről született döntés, 2013-ban pedig Indonéziának 100 használt Leopárd-2 és további páncélozott eszközök valamint lőszer eladásáról döntöttek – de szó volt 200 harckocsi Katarnak és Eurofighter vadászgépek Indiának történő eladásáról is.